

פנינים לפרשת שבוע

מעשה אבות סימן לבנים

"ועשית עימדי חסד ואמת, אל נא תקברני במצרים" שלושת אבות האומה חשים קשר אמיץ לארץ מכורתם. אברהם אבינו - לא יוצא מהארץ, אלא רק בשנות הרעב. וכאשר הוא שולח את עבדו למצא אשה לבנו יצחק, הוא מזהיר אותו בשבועה: "הישמר לך פן תשיב את בני שמה". יצחק אבינו - לא יצא כל ימיו מגבולות ארץ ישראל שהובטחה לבניו. יעקב אבינו - נאלץ פעמיים בימי חייו לרדת מהארץ לפירקי זן ארוכים, אך בסוף ימיו לא שוכח ומצווה את בנו יוסף בשבועה: אל נא תקברני במצרים, וחזור על בקשתו זאת גם מכל בניו.

בנוהג שבעולם, אדם מגלה חיבה יתרה לנחלה ולחפצים אשר הם קניינו ורכושו. הנה מצאנו כי כל שלושת אבות האומה מגלים בחייהם מידה מופלגת של חיבת הארץ. גדולתם של האבות היא, שגם בזמן שעדיין לא זכו בפועל בארץ המובטחת לבניהם, חשים הם בכל ישותם שזו ארץ נחלתם, והם דבקים בה בכל מאודם. מעשיהם של אבות וחיבתם לארץ ישראל, צריך שיהיה סימן לבנים. (מבוסס על פרפראות לתורה)

חרבי וקשתי - מצוות ומעשים טובים

"אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי" (פרק מח' - כ') מפרש המדרש: בחרבי ובקשתי- במצוות ובמעשים טובים.

יש להבין מדוע שינה המדרש מהמשמעות הפשוטה של חרב וקשת למצוות ומעשים טובים.

נראה לומר כך: בנוהג הוא במלחמה, שבתחילה משתמשים בקשת, כדי לירות באויב מרחוק, ורק לאחר מכן, כאשר האויב מצליח להתקרב פנים אל פנים, משתמשים בחרב. אילו הייתה כאן הכוונה לחרב וקשת כפשוטו, הרי צריך היה לומר תחילה "בקשתי" ואחר כך "בחרבי". לכן מסיק בעל המדרש שאין הכוונה לרב וקשת כפשוטו, אלא הכוונה למצוות ולמעשים טובים, ועל איזו מלחמה? על מלחמת היצר.

אכן במלחמת היצר הסדר הוא הפוך- בתחילה מתנהל המאבק מקרוב, כדי לגרש את היצר מתוך הלב, לאחר שקנה לו שם שביטה עוד מיום הלידה- "כי יצר לב האדם רע מנעוריו". רק לאחר מכן, משכבר גורש היצר, יש לנהל נגדו את המלחמה מרחוק, שלא יוכל לחזור למקומו הקודם. וזהו "בחרבי ובקשתי"- את מלחמת היצר מקרוב ומרחוק, ניהלתי בעזרת המצוות והמעשים הטובים. (עפ"י קהלת יצחק)

כאפרים ומנשה

"ויברכם ביום ההוא לאמר בך יברך ישראל לאמר ישימך אלוקים כאפרים וכמנשה" (מח - כ) הבא לברך את בניו, יברכם ויאמר איש לבנו: ישימך אלוקים כאפרים וכמנשה (רש"י). מדוע מברכים את הבנים דווקא כאפרים וכמנשה, מדוע לא כבני השבטים כגון כיוסף ויהודה? מסביר בעל "ילקוט יהודה", כי אפרים ומנשה גדלו ונתחנכו במצרים בין הגויים, ארץ שטופת זימה, מלבד אביהם אשר היה השליט במצרים לא היו להם דמויות לחיקוי כמו יצחק אבינו ויעקב אבינו, ובכל זאת נשארו ביהדותם ולא נטמעו בין המצרים. לכן היות ויעקב ידע שעתידיים ישראל להיות מפוזרים בין האומות, נתן לדורות הבאים בתפוצה את הברכה הזאת, שבכל מקום שימצאו ישארו ביהדותם כאפרים וכמנשה. (בשם ויקהל משה)

שואל ומשיב

שאלה: בני ישיבה ספרדים שלומדים בישיבה אשכנזית, ושומעים קידוש או הבדלה במבטא והברה אשכנזית, ולהיפך, בני ישיבה אשכנזים ששומעים קידוש או הבדלה במבטא ספרדי, האם יוצאים ידי חובתם?

תשובה: גאוני הדור שלפנינו נחלקו בנידון אשכנזי שרוצה לשנות ממנהג אבותיו ולקרוא ולהתפלל במבטא ספרדי, ולהיפך, האם מותר להם לנהוג כן. הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק בירחון "קול תורה" חודש אב שנת ה' - תרצ"ג פסק, שאסור לשנות ממבטא והברה שנהגו בה אבותיו למבטא והברה אחרת, שיש בזה משום אל תיטוש תורת אמך, שהואיל ואין בידנו להכריע איזה מבטא יותר נכון, אסור לשנות ממנהג האבות שהוחזקו בו מאות בשנים. לעומתו הגאון הראשון לציון הרב מאיר חי עוזיאל בשו"ת "משפטי עוזיאל" אורח חיים סימן א', והעלה שאין בזה משום אל תיטוש תורת אמך, וכל שהוא קורא ומדקדק באותיות של אותו מבטא שמתפלל בו, אין בזה משום קרא ולא דקדק באותיותיה, מפני שאלו ואלו דברי אלוקים חיים.

בספר "דרך הנשר" חלק א' הביא, שהגאון רבי נתן אדלר עשה מעשה רב, שהזמין אליו את הגאון רבי חיים מודעי מאיזמיר, ובמשך שלש שנים למד ממנו את המבטא וההגיגה הספרדי, ונטש את המבטא האשכנזי, והיה בעצמו עובר לפני התיבה במבטא ספרדי. מכאן הוכחה שאין איסור לאשכנזי לשנות ממבטא אבותיו ולקרוא קריאת - שמע ולהתפלל במבטא ספרדי. וכן כתב בשו"ת "ישכיל עבד" חלק ג'.

לאור האמור נראה שגם אשכנזי השומע קידוש והבדלה במבטא ספרדי ולהיפך בודאי שיוצא ידי חובתו, שהרי אף לכתחילה היה רשאי בעצמו לומר הקידוש וההבדלה במבטא שונה ממנהג אבותיו.

אמנם בספר "לקט הקמח" סימן קכ"ח כתב בשם החזון איש, שבבית הכנסת שנוהגים להתפלל ולקרוא קריאת התורה במבטא אשכנזי, אין יוצאים ידי חובתם בשמיעת הקורא במבטא ספרדי. אולם באמת שאין לסמוך על שמועות כיוצא באלו, שלא נתבררה לנו אמיתותן. ועוד שהחיד"א בשו"ת יוסף אומץ - כ' כתב: ומי לנו גדול מרבנו האר"י שהיה אשכנזי ממשפחת מהרש"ל, ובכל השנה היה מתפלל עם ספרדים ושומע מהם קריאת התורה וכו'. ואף בקידוש והבדלה שעיקר מצוותם מהתורה, דעת רבי ישעיה הראשון בספר "המכריע" - ע"א שיוצאים ידי חובה מהתורה בתפלה, והקידוש וההבדלה על הכוס אינם אלא מדרבנן.

גדולה מזו כתב הרמ"א בסיומן קמ"ב שאם טעה בקריאת התורה אפילו בדקדוק אחד מחזירים אותו, זה דווקא בטעות שמשנתה העניין על ידו, אבל טעות בנקודות או בטעמי המקרא שאין העניין משתנה בכך אין מחזירים אותו. ופוק חזי מאי עמא דבר שבקהילות רבות של אשכנזים ישנם אנשים שונים, שלכל אחד יש הברה אחרת, כגון אנשי ליטא ואנשי גליציה, ששונים זה מזה בהברותיהם ומבטאיהם, ובכל זאת נוהגים להניח לכל אחד מהם לעבור לפני התיבה ולקרוא בתורה, ואין פוצה פה.

סיכום: בני ישיבה ספרדים שלומדים בישיבה אשכנזית, ושומעים קידוש או הבדלה במבטא והברה אשכנזית ולהיפך, יוצאים בזה ידי חובתם, וכן הוא בקריאת התורה והדברים נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת שאין להקפיד כלל על המבטאים השונים, ומכל מקום בקריאת פרשת זכור וכן בפרשת פרה, שהם מדאורייתא, (שו"ע סימן קמ"ו - ב', וסימן תרפ"ה), ראוי ונכון לכל אחד לשמוע קריאת הפרשה כפי מנהג אבותיו. (עפ"י שו"ת יחוה דעת חלק ו' סימן יט')

גדולי ישראל

רבי יוזקאל לנדא - בימי נעוריו זכה לראות את פני הגר"א - וקיבל ממנו דרך לימודו לבאר בדרך הפשט הישר בכל דבר משא ומתן, בהלכה ובהוראה. היה תלמיד מובהק לרבי חיים מוואלאזין.

אחרי פטירת גיסו רבי אברהם אבלי, נקרא למלא את מקומו בוויילנא במשמרת ראש בית דין, בשנת ה' - תקצ"ו. שלושים שלוש שנה ישב שם על כסא הראשון להוראה, עד יום מותו.

כל ימי שרתו שקודש היו כל דברי ההוראה נחתכים על פיו ואליו פנו גדולי רבני המדינה בשאלותיהם בכל דבר הקשה, וגם בעסקי הקהילה הייתה דעתו מכרעת, ולא נשא פנים לשום אדם. על מצבתו חרות "מצבת הגאון מ' יחזקאל זל"ה ר"ב פה לפ"ק. נפשו יצאה בטהרה ביום ג' כ"א במרחשוון לפ"ק בשנת בית מועד לכל חי לפ"ק ה' - תר"ל.

שמירת הלשון (על פי חפץ חיים השיעור היומי)

דיבורים הנשמעים לכאורה כתכונן מזימה שיש לחשוף אותה בטרם תצא אל הפועל, עלולים לפעמים להיות לא יותר מאשר דיבורים חסרי משמעות גרידא. לכן אם מגיעה לאוזני אדם שמועה על אחרים המתכננים להזיק למישהו אחר, אסור לו לספר על כך לקורבן המיועד אלא אם כן הוא בודק ומוצא כי יש בסיס מוצק להנחה שכוונותיהם של הזוממים אכן רציניות.

מפעם לפעם קורה שאנשים מתמודדים עם כעס ותסכול באמצעות דמיונות, אשליות, תכנונים ואיומים בשעה שאין להם כל כוונה ממשית להוציא את הדברים מן הכח אל הפועל. במצבים כאלו, אם השומע איומים אלו והוא בעל הכוונות טובות הולך ומספר את הדברים עובר על איסורי לשון הרע, רכילות והוצאת שם רע.